

Internet – Duhul din sticlă

VIOREL BLEAHU
Biblioteca Județeană Mureș

În 1969, Departamentul American al Apărării crea ARPANET, o rețea descentralizată pentru facilitarea comunicațiilor în cazul unui atac nuclear. În 1983 informațiile militare au fost concentrate într-o rețea separată MILNET. În anul următor, National Science Foundation a creat o rețea mai vastă NSF net, care cuprindea cinci supercomputere ce permiteau interconectarea calculatoarelor din centrele de cercetare și din universități. Alte rețele ca: BITNET, USENET, UUCP, au extins aria la nivel internațional. Crearea limbajului de marcare a textelor care devin portabile de la o platformă la alta a dus la apariția World Wide Web dezvoltat la CERN în 1989 care împreună cu răspândirea calculatoarelor personale – PC, au dus la o explozie a Internet-ului.

Deși în *DEX* – ediția din 1996 și chiar în *Dicționarul de neologisme* din 2000 termenul Internet nu apare – notiță explicativă existând în *Dicționarul enciclopedic român*, 1999, acolo cu o etimologie eronată (International Network în loc de Interconnected Network) – acesta este utilizat nu doar în reviste de specialitate, ziare, televiziune, ci și în limbajul cotidian.

Infiltrat insidios în toate compartimentele activității umane, Internetul este o imensă provocare, o paradigmă nouă, fermentul unei noi mentalități, modificator esențial al conștiinței, vehicul dinspre Paradis sau Infern, un nou cult, un nou mod de a fi sau doar un instrument? O pletoră de argumente pro și contra, atât pentru impactul asupra individului și socialului, cât și asupra bibliotecii și bibliotecarului.

La începutul secolului al XXI-lea crearea, selectarea, depozitarea, transmiterea, regăsirea și utilizarea informațiilor modifică dramatic societatea, din una ierarhizată pe verticală și dominată de mass-media, într-una interactivă on-line. Libertatea de informare, esențială pentru orice societate umană liberă, reprezintă o problemă politică, legislativă și etică fundamentală.

Etica în informare este un subiect periferic și se află la răscrucea dintre culturi și regimuri politice, moralitatea apărând în lumea rețelelor mai importantă decât legile.

Între tradiția occidentală, transformarea cunoașterii din transmisie verticală de la zei sau regi prin interpreți, este pusă sub semnul întrebării de paradigma socratico-platoniciană prin noul discurs pe orizontală. Etosul informațional al societății grecești se fundamentează astfel pe principiul libertății logosului, a discursului care a alcătuit, alături de moștenirea monoteistă evreiască a legii și reprezentarea creștină a omului ca individ dotat cu interioritate, tripodul de valori esențiale ale lumii moderne.

Inventarea tiparului și procesul de secularizare oferă un paralelism pentru controversile eticii de informare. Utilizarea individuală a rațiunii era considerată influențată de constrângerile politice și religioase, în mare parte de tip oral, pe când utilizarea publică a rațiunii are loc fără folosirea cadrelor prestabilite pentru un grup social, punând la dispoziția lumii cititorilor propriile gânduri.

Secolul al XIX-lea cu apariția statelor naționale, dezvoltarea „Galaxiei Gutenberg”, dezvoltarea presei pune și mai pregnant dihotomia „cenzură – libertate de exprimare”.

Reducerea cenzurii duce la apariția monopolului media în secolul al XX-lea, structură ierarhizată, piramidală de distribuire verticală a informațiilor, acuzat de mediocritate și mereu suspect de influențare din partea puterii.

Internetul este media bazată pe dialog, pe distribuirea pe orizontală a informațiilor, cu pretenții de universalitate, care cuprinde nu doar libertatea de a obține o informație ci și cea de a transmite informații ca individ și comunitate.

Prin apariția interconectării se conturează o renunțare la metafora motorului, la dominația determinismului mecanic acuzat de pierderea libertății și spontaneității și apariția metaforei rețelei în care și sinele nu mai este identificat cu ego-ul, ci apare în mod dinamic din rețeaua neuronală a propriilor noastre creiere.

Ca și apariția scrierii în antichitate, tehnologiile informaționale moderne nu sunt neutre. Ele necesită autocontrol în crearea și utilizarea lor. Etica occidentală a fost dominată încă de la Lumini de idealul normelor universale care trebuiau să opereze în mod absolut, abandonându-se vechea tradiție morală antică orientată nu după vreun cod, ci după sine. Pentru soluționarea adevăratei provocări morale și etice a prezentului – dreptul de a produce și a difuza în mod liber informații – trebuie să se țină seama și de celelalte drepturi ale omului, precum dreptul la confidențialitate și la autodeterminare.

Posibilitatea comunicării globale și instantanee prin Internet este considerată unul din atributele esențiale, dar poate deveni o armă fatală într-un regim cu tendințe autoritariste, potențialitate deja actualizată – scandalul Echelon, denunțat în Parlamentul european în 1999, ca și acuzația de

interceptare sistematică a comunicațiilor în special cele pe Net, adusă NSA (Agenția Națională de Securitate a S.U.A.). Alt aspect amenințător la adresa libertăților o constituie dezvoltarea unor forme brutale de comerț electronic: se plantează mici softuri în memoria calculatoarelor celor conectați la Internet permițându-se urmărirea deplasărilor în rețea și cunoașterea personalității proprietarilor lor îngăduindu-se, prin cuplarea datelor obținute la fișiere nominale, manipularea fără precedent a consumatorului.

Apologetii rețelei susțin că această nouă formă de comunicare este cea mai mare revoluție de la inventarea scrisului, interconectând persoane indiferent de poziția lor geografică, într-un „dialog” fără bariere, fără violență, „igienic”, omițându-se pericolul unei fracturi sociale, paradoxal, a izolării individului.

Unul dintre entuziaștii Internet-ului, ex-vicepreședintele american Al Gore anunța, la Conferința Mondială pe tema dezvoltării telecomunicațiilor că nimeni nu va fi exclus de la dezvoltare prin accesul la autostrăzile informaționale. Dar accesul presupune un minimum de echipament al cărui preț nu e la îndemâna oricui. În toată Africa sunt mai puține linii telefonice decât în New York, existând disparități de acest gen și în cadrul metropolei amintite. De asemenea, folosirea IT presupune o formare „long life”, care cere efort pecuniar și intelectual pe care familia, profesia și problemele cotidiene nu-l pot asigura. Se pare că „frumoasa lume nouă” mai degrabă va accentua diferențele între săraci și bogați, decât să le atenueze.

Nu trebuie uitată nici adâncirea faliei dintre generații, alfabetizarea informatică desfășurându-se sub deviza „Faceți loc tineretului”.

Noua schemă de comunicare multiplică nu doar receptorii, ci și enunțatorii relaționându-se cu democrația și libertatea, dar libertatea de a produce și accesa fără constrângeri informația conține și germeni poluanți, vectori ai patologiilor informaționale. Spre deosebire de lectura pe carte, pe Internet utilizatorul vagabondează, derivând de la un site la altul, ajungându-se la navigare „per se”, iar din dorința de supra-informare la sub-informare și info-poluare, la incapacitate de aprofundare a cunoștințelor, la confuzie. Libertatea de cunoaștere ajunge să țină locul dorinței de cunoaștere și cunoașterii propriu-zise.

Se pune problema calității informației, care depinde de onestitatea intelectuală a emițătorului și de posibilitatea receptorului de a verifica autenticitatea informației primite. Se trag semnale de alarmă referitoare la pericolul nivelării, al gândirii unice și al aculturației.

Mulți consideră, având în vedere că Net-ul este aproape exclusiv apanajul limbii engleze și că majoritatea informației provine din S.U.A și Europa, că va fi erodată masiv diversitatea culturală și lingvistică iar gândirea unică, emisă

într-o limbă dominantă a cărei ideologie o exprimă și pe care o traduce în imperativele căutării profitului financiar maxim, devine posibilă.

Multiplicarea emițătorilor voalează existența monopolului marilor grupuri de comunicații (precum fuziunea în 2000 a companiilor AOL și Time Warner), giganți care investesc și încearcă să controleze infrastructura, accesul și conținuturile, oferind întregii lumi în același timp, aceeași informație.

Mai trebuie menționat și pattern-ul mental pe care îl propune navigația hypertextuală, altfel apreciabilă pentru convivialitate, bazat integral pe teza conform căreia bazele cunoașterii se formează în cursul experienței prin asocieri de idei, toate activitățile spirituale putând fi interpretate ca un proces mecanic. Rezultatul - pericolul agravării pasivității mentale. Ce devine inteligența când raportul este stabilit de un emițător activ și înregistrat pasiv de un receptor? În plus, pe Internet toate informațiile se regăsesc pe același palier, fără destinație valorică între ele, rezultând un flux conceptual care face dificilă construirea unui cadru mental.

În ceea ce privește biblioteca, întrebarea dacă ea este amenințată de către Internet cu dispariția este caducă, nu doar din cauza diferențelor fizice dintre carte și ecran (rezoluția în carte 300-1200 pixeli, ecran 72 pixeli, carte electronică 100 pixeli; rata de contrast la carte 20-30% pe ecran 5-10%), ci mai ales din cauza reflexului cultural format în cei 500 de ani de existență a cărții tipărite.

Adevărată provocare pentru bibliotecă și truiditorii ei nu sunt IT, ci ideologia aferentă acestora.

Deprinderile tradiționale ale bibliotecarilor: catalogarea, clasificarea, indexarea, realizarea de referințe, instruirea utilizatorilor sunt încă relevante și pot ajuta Internetul în a deveni un loc mai sigur și mai bine organizat.

Internet – “The Spirit of the Bottle”

Abstract

At the end of the 20th century and the beginning of the 21st century the development of Interconnected Network – shortly Internet – modified human society. It is now used everyday and everywhere.

Today, the Internet provokes us from ethical and moral point of view and we have to ask ourselves if it represents a menace or a blessing. More than that, we have to establish the library and librarian’s place in IT Age.